

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ค-ง
บทคัดย่อภาษาไทย	จ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญภาพ	ฑ
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ในการวิจัย	2
1.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	2
1.3.1 ผลงานการศึกษาเกี่ยวกับเพลงคำเมืองและเพลงลูกทุ่ง	2
1.3.2 ผลงานการศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับเรื่องซ้ำชั้น	5
1.3.3 ผลงานการศึกษาด้านคติชนวิทยาและมานุษยวิทยา	8
1.4 วิธีดำเนินการค้นคว้าและดำเนินการวิจัย	10
1.5 ขอบเขตการศึกษาค้นคว้า	11
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ	11
1.7 ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย	12
1.8 สถานที่ที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย	12
1.9 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	12
บทที่ 2 ความเป็นมาของเพลงคำเมืองและเพลงตลกคำเมือง	
2.1 กำเนิดและที่มาของเพลงพื้นบ้านล้านนา	13
2.2 ประเภทของเพลงพื้นบ้านล้านนา	13
2.2.1 เพลงที่มีเนื้อร้อง	14
2.2.2 เพลงที่มีเนื้อร้องแต่ไม่มีดนตรีประกอบ	14

2.2.2.1 บทเพลงทางมุขปาฐะ	14
2.2.2.2 บทเพลงที่มาจากวรรณกรรมลายลักษณ์	14
2.3.3 เพลงผสม	15
2.3 จุดเปลี่ยนแปลงของเพลงพื้นบ้านล้านนา	15
2.3.1 ปัจจุบันภายใน	15
2.3.2 ปัจจุบันภายนอก	16
2.4 เริ่มต้นที่เพลงลูกทุ่งคำเมือง	16
2.5 วงการเทปตลับกับการแพร่ขยายของเพลงคำเมือง	20
2.6 รูปแบบของเพลงคำเมือง	21
2.6.1 เพลงลูกทุ่งคำเมือง	22
2.6.1.1 เพลงลูกทุ่งคำเมืองที่เป็นเพลงร้องตลอดเพลง	22
2.6.1.2 เพลงที่มีบทพูดแทรกหรือ “เพลงตลกคำเมือง”	22
2.6.2 เพลงไฟล์ค้ของคำเมือง	24
2.6.3 เพลงสตริงคำเมือง	24
2.6.4 เพลงเมดเลย์คำเมือง	24
2.7 ทำนองเพลงคำเมือง	24
2.7.1 เพลงที่รับอิทธิพลมาจากเพลงพื้นบ้านล้านนา	24
2.7.2 เพลงที่รับอิทธิพลมาจากเพลงลูกทุ่งและเพลงลูกกรุง	26
2.7.3 เพลงที่รับอิทธิพลมาจากเพลงสากล (ต่างประเทศ)	26
2.8 ลักษณะของเพลงตลกคำเมือง	26
บทที่ 3 วิเคราะห์รูปแบบ เนื้อหาและการสร้างมุขตลกเพลงคำเมือง	
3.1 รูปแบบของเพลงตลกคำเมือง	30
3.1.1. บทร้อง	30
ก. ทำหน้าที่เกริ่นนำเข้าสู่ตัวบทสนทนา	30
ข. ทำหน้าที่เป็นบทสรุปหรือปิดท้ายในเพลง	32
ข.1 ต่อท่อนร้องออกไปเพื่อเน้นย้ำว่าผู้ฟังไม่ควรถือสา	33

ข.2 ต่อท่อนร้องออกไปเพื่อเน้นย้ำเนื้อหาให้หนักแน่น	33
ค. ทำหน้าที่เป็นบทค้นแทรกในเพลง	34
ค.1 กรณีที่เนื้อเพลงเป็นเรื่องราวเดียวกัน	34
ค.2 กรณีที่เป็นเพลงเดียวกัน แต่ในเพลงนั้นมีหลายเหตุการณ์	38
ง. ทำหน้าที่เป็นมุขตลกในเพลงตลกคำเมือง	41
3.1.2. บทสนทนา	43
ก. ทำหน้าที่สร้างเหตุการณ์ในเรื่องเพื่อเป็นมุขตลกหลัก	43
ข. ทำหน้าที่เกริ่นนำเข้าสู่ตัวเพลง	44
ค. ทำหน้าที่เป็นบทสรุปหรือปิดท้ายเพลง	45
3.2 เนื้อหาเพลงตลกคำเมือง	47
3.2.1. เนื้อหาเพลงตลกคำเมืองของ เทพธारा ปัญญามานะ	47
3.2.2. เนื้อหาเพลงตลกคำเมืองของ บุญศรี รัตนัง	52
3.2.3. เนื้อหาเพลงตลกคำเมืองของ วิฑูรย์ ใจพรหม	62
3.2.4. สรุปลักษณะเนื้อหาเพลงตลกคำเมือง	77
3.2.4.1 ชีวิตชนบท	77
ก. ชีวิตในครอบครัว	77
ข. อบายมุข	77
ค. ผู้นำชุมชน	78
ง. ความเชื่อ	79
จ. โรคภัยไข้เจ็บ	79
ฉ. แสดงความรักระหว่างหนุ่มสาว	80
ช. การประชดประชันคนที่เห่อเทคโนโลยีสมัยใหม่	80
ซ. การประกอบอาชีพต่าง ๆ	80
ณ. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม	81
ญ. เทคโนโลยีสมัยใหม่	81
ฎ. การละเมิดสิทธิ์	82
ฏ. สถานบริการ	82
ฐ. งานประเพณี	83
ฑ. ผู้แทน	83

ค. การปะทะสังสรรค์	83
3.2.4.2 ชีวิตเมือง	84
ก. สภาพการจราจรและปัญหาอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นอยู่เสมอ	84
ข. สถานบริการ	85
ค. ที่อยู่อาศัย	85
ง. โรคภัยไข้เจ็บ	85
จ. อาชีพการงาน	86
ฉ. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม	86
3.3 การสร้างมูขตลกคำเมือง	87
3.3.1 การสร้างมูขตลกโดยการใช้พฤติกรรมของตัวแสดง	89
3.3.1.1 ความเชื่อจนเชื่อ	89
3.3.1.2 พฤติกรรมการคุยไม้ไ้อวด	90
3.3.1.3 พฤติกรรมความไม่เหมาะสม	91
3.3.1.4 พฤติกรรมความหลงลืมตน	92
3.3.1.5 พฤติกรรมของคนพิการ	93
3.3.1.6 ความไม่เป็นเหตุเป็นผล	93
3.3.1.7 พฤติกรรมความเข้าใจผิด	94
3.3.1.8 ความตกใจในสิ่งที่ไม่คาดคิดมาก่อน	95
3.3.1.9 การหลอกหลวงหรือการใช้กลวง	96
3.3.1.10 การพูดกระทบกระเทียบเบี่ยงเปรย	97
3.3.1.11 พฤติกรรมการซ้ำเติม	98
3.3.1.12 พฤติกรรมฉลาดแกมโกง	98
3.3.1.13 พฤติกรรมความตระหนี่	100
3.3.1.14 พฤติกรรมการกระทำเกินเหตุ	100
3.3.1.15 พฤติกรรมความน้อยใจในโชควาสนา	101
3.3.2 การสร้างมูขตลกโดยการใช้ภาษา	102
3.2.2.1 การใช้เสียง	102
ก. การออกเสียงผิด	102

3.2.2.2 การใช้คำ	103
ก. การใช้คำพ้องสมัย	103
ข. การใช้คำแทนเสียงที่แปลก	103
ค. การละคำ	105
ง. การใช้คำและจำนวนจำเจ	105
จ. การใช้คำเรียกขานและการตั้งชื่อที่แปลก	106
ฉ. การใช้คำโดยนัยเพื่อสื่อถึงเรื่องเพศหรืออวัยวะเพศ	108
ช. การใช้คำผิดบริบทและผิดกาลเทศะ	109
ซ. การใช้คำย่อ	110
ฅ. การใช้คำภาษาถิ่นปนภาษาอื่น	111
ญ. การใช้คำให้มีความหมายผิดไปจากเดิม	112
ฎ. การเล่นคำพ้องรูปพ้องเสียง	113
ฏ. การเจตนาใช้คำให้เกิดความเข้าใจผิด	114
ฐ. การตั้งคำถามโดยมีคำตอบที่ผิดความคาดหมาย	115
ฑ. การใช้คำอุปมา	116
3.3.3 การสร้างมุขตลกโดยการล้อเลียน	117
บทที่ 4 เพลงตลกคำเมืองในบริบทของการแสดง	
4.1 งานประเพณีในล้านนา	124
4.1.1 ประเพณีชุมชน	124
4.1.2 ประเพณีส่วนบุคคล	124
4.2 ความสำคัญของเพลงตลกคำเมืองในงานประเพณี	124
4.3 ประวัติและความเด่นในการแสดงของนักร้องเพลงตลกคำเมือง	126
4.3.1 บุญศรี รัตนัง	126
4.3.1.1 ประวัติ	126
4.3.1.2 ความเด่นและลีลาการแสดงของบุญศรี รัตนัง	128
4.3.2 เทพธारा ปัญญามานะ	130
4.3.2.1 ประวัติ	130
4.3.2.2 ความเด่นและลีลาการแสดงของเทพธारा ปัญญามานะ	133

4.3.3	วิthurยัใจพรหม	134
4.3.3.1	ประวัติ	134
4.3.3.2	ความเด่นและลีลาการแสดงของวิthurยัใจพรหม	135
4.4	รูปแบบของการแสดงเพลงตลกคำเมืองในงานประเพณี	136
4.4.1	การแสดงช่วงที่ 1	137
4.4.2	การแสดงช่วงที่ 2	137
4.5	การเลือกเพลงมาใช้ในการแสดงเพลงตลกคำเมือง	142
4.5.1	เพลงที่ได้รับความนิยม	142
4.5.2	เพลงที่สอดคล้องกับสถานการณ์	143
4.6	กลวิธีในการสร้างความตลกในบริบทของการแสดง	144
4.6.1	การนำผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดงานเข้ามากล่าวในการแสดง	144
4.6.1.1	การต้อนรับขับสู้	144
4.6.1.2	สถานที่จัดงาน	144
4.6.1.3	คำตัวในการแสดง	145
4.6.2	การนำคนดูเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดง	145
4.6.2.1	กลุ่มคนที่เคลื่อนไหว	145
4.6.2.2	กลุ่มคนเด่น	146
4.6.2.3	สร้างสถานการณ์	147
4.6.3	การแต่งกายของผู้แสดงที่เน้นความตลกขบขัน	149
4.6.3.1	การใช้เครื่องแต่งกายผิดที่ผิดทาง	149
4.6.3.2	การแต่งกายผิดเพศผิดวัย	150
4.6.4	การแสดงตามบทเพลงตลกของนักแสดง	150
4.6.5	การใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดง	150
4.6.5.1	การใช้อุปกรณ์เสริมเพื่อความตลก	153
4.6.5.2	การใช้คนเป็นตัวแสดงประกอบฉาก	153
4.6.6	การกล่าวคำหยาบโจนอย่างไม่อ้อมค้อม	156
4.6.7	การแทรกสถานการณ์ปัจจุบันเข้าไปในเนื้อหาของการแสดง	158
4.6.7.1	สถานการณ์ปัจจุบันที่เกิดขึ้นบริเวณพิธี	158
4.6.7.2	สถานการณ์ปัจจุบันที่เป็นข่าวสารรับรู้ในหมู่ผู้ชม	159

บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	161
บรรณานุกรม	165
ประวัติผู้เขียน	168

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 ประพันธ์ แก้วเก๋ นักจัดรายการวิทยุ ช่างซอ และนักแต่งเพลง ที่มีบทบาทสำคัญในการแต่งเพลงและร่วมบันทึกเสียงตลอด ทั้งร่วมแสดงกับวิฑูรย์ ใจพรหม	19
2.2 ศิริพงษ์ ศรีโกสโย (ย่าบุญ) นักจัดรายการวิทยุและนักแต่งเพลง คำเมืองที่มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนและเผยแพร่เพลงคำ เมืองให้เป็นที่แพร่หลายไปทั่วภาคเหนือมาตั้งแต่ประมาณ พ.ศ 2514 (เสียชีวิต มกราคม 2540)	20
2.3 บุญศรี รัตนัง (ชายยืนกลาง) และทีมงานส่วนหนึ่ง	23
2.4 บุญศรี รัตนัง ขณะเตรียมการแสดงร่วมกับทีมงานอยู่ด้านหลังเวทีการแสดง	23
2.5 ศรีนวล นพดล (ศรีนวล น้อยพันธ์) นักจัดรายการวิทยุในจังหวัดเชียงใหม่ มาตั้งแต่ประมาณ พ.ศ 2514 ผู้มีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่และ สนับสนุนเพลงคำเมืองให้เป็นที่แพร่หลาย	25
2.6 เทพธारा ปัญญามานะ (ซ้าย) นักร้องเพลงคำเมืองและเพลงตลกคำเมือง ขวัญใจ สุริยัน (ประสิทธิ์ จินาจันทร์) นักจัดรายการวิทยุและนักแต่งเพลง คำเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ มาตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. 2524	25
4.1 ป้ายโฆษณาประชาสัมพันธ์งานเทศกาลเฉลิมฉลอง หรืองานบันเทิงที่มีชื่อ ของนักร้องเพลงตลกคำเมืองอยู่ด้วยเสมอ	124
4.2 ทีมงานของวงดนตรี บุญศรี รัตนัง ขณะจำหน่ายผลงานเพลงของบุญศรี รัตนัง บริเวณข้าง ๆ เวทีการแสดง	128
4.3 แฟนเพลงกำลังให้ความสนใจกับผลงานของบุญศรี รัตนังที่วางจำหน่าย ข้างเวทีการแสดง ก่อนเริ่มการแสดง	129
4.4 การกล่าวทักทายผู้ชมร่วมกับ ขวัญใจ สุริยัน (ประสิทธิ์ จินาจันทร์) หลังการร้องเพลง	133
4.5 วิฑูรย์ ใจพรหม (ยืน ภาพบน) และประพันธ์ แก้วเก๋ (ยืน ภาพล่าง) ขณะกำลังแสดงประกอบเพลงตลกคำเมืองโดยการลงไปแสดงด้านล่างเวทีการแสดง	146

4.6 ประพันธ์ แก้วเก้ (ยีน ภาพล่าง) ขณะกำลังแสดงประกอบเพลงตลกคำเมือง โดยการลงไปแสดงด้านล่างของเวทีการแสดง	147
4.7 ผู้ชมหลากหลายวัยต่างได้รับความสนุกสนานเฮฮายามเมื่อชมการแสดง ของนักร้องและนักแสดงเพลงตลกคำเมือง	147
4.8 ผู้ชมจำนวนมากกำลังได้รับความบันเทิงจากการชมการแสดงของนักร้อง เพลงตลกคำเมือง	148
4.9 ทีมงานชายของบุญศรี รัตนัง ขณะเตรียมการแสดงอยู่ด้านหลังเวทีการแสดง	150
4.10 บุญศรี รัตนัง ขณะกำลังแสดงประกอบเพลงตลกคำเมือง ได้มีการนำเอา เครื่องแต่งกายสตรีมาสวมใส่	150
4.11 การแต่งกายของวิฑูรย์ ใจพรหม ขณะแสดงเป็นผู้หญิงบนเวที	151
4.12 การแสดงประกอบเพลงตลกคำเมืองของวิฑูรย์ ใจพรหม (ยีนขวา) ประพันธ์ แก้วเก้(นั่งกลาง, นั่งภาพล่าง) และทีมงาน ที่มีการใช้เทคนิคการแต่งกายให้สม บทบาท และการแต่งกายโดยใช้เครื่องแต่งกายให้ผิดวัตถุประสงค์มาเป็นเทคนิคของการ แสดง	153
4.13 การแสดงประกอบเพลงตลกคำเมืองของ บุญศรี รัตนัง (ชายนั่งขวา ภาพบน , นอน ภาพล่าง)	154